

Ulusal Özgün Eğitim Araştırmaları Dergisi

Araştırma Makalesi

Okul Yöneticilerin Stres Kaynaklarına İlişkin Görüşleri

Didem Çetinkaya

Didemciftci@Yahoo.Com

Ankara /Gölbaşı Şehit Bülent Göçer İlkokulu

Hülya Karabulut

Hulyasendur@Hotmail.Com

Ankara/Gölbaşı Ayşe Özbağı İlkokulu

Ümit Karabulut

Umit-Karabulut@Hotmail.Com

Ankara/Gölbaşı Gökçehöyük Ortaokulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, okul yöneticilerinin iş stres kaynaklarına yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Stres, bireyin verimini düşürmekte, insan sağlığını, üretkenliğini ve örgüt iklimini ciddi ölçüde olumsuz etkilemektedir. Okullarda yaşanan bu olumsuzlukları asgari düzeye indirmek için stres kaynaklarının ve belirtilerinin tespit edilmesi, stresin yöneticilerin iş performansına etkilerinin araştırılması, stres yönetimin bireysel ve örgütsel olarak uygulanması ile ilgili gerekli önlemlerin alınması ve yöneticilere bu konuda bilgi verilmesi gerekmektedir. Okul yöneticilerinin stres kaynaklarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılında Ankara'da merkez ilçelerindeki okul yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ve ölçüt örnekleme birlikte kullanılmıştır. Bu çalışmanın sonucunda, elde edilen bulgulardan; okul yöneticilerinin öğretmenlere yönelik stres kaynaklarının en çok öğretmenlerin kişisel özelliklerinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğuna göre öğretmenlerin sorumluluk duygularının yetersizliği okul yöneticileri üzerinde stres oluşturmaktadır gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Ayrıca çalışma sonucunda eğitim yöneticilerinin iş streslerinin verimlilik ile ilişkisi araştırılabilir. Eğitim yöneticilerinin iş doyumlarını etkileyen kaynakların eğitim kurumlarının her kademesinde çok faktörlü olarak geniş örneklemlerde araştırılabilir vb. önerilere gidilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul yöneticileri, stres, stres kaynakları.

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the opinions of school administrators regarding work stress sources. Stress reduces the efficiency of the individual and seriously negatively affects human health, productivity and organizational climate. In order to minimize these negativities experienced in schools, it is necessary to identify the sources and symptoms of stress, to investigate the effects of stress on managers' job performance, to take necessary precautions regarding the individual and organizational implementation of stress management, and to inform managers about this issue. Qualitative research method was used in this study, which aims to determine the sources of stress of school administrators. The population of the research consists of school administrators in the central districts of Ankara in the 2016-2017 academic year. Maximum diversity sampling and criterion sampling, which are purposive sampling methods, were used together in the sample selection of the research. As a result of this study, the findings obtained; It seems that school administrators' sources of stress towards teachers are mostly due to the personal characteristics of the teachers. According to most of the participants, the inadequacy of teachers' sense of responsibility creates stress on school administrators. Additionally, as a result of the study, the relationship between job stress of education managers and productivity can be investigated. The sources affecting the job satisfaction of educational administrators can be investigated multifactorially in large samples at all levels of educational institutions, etc. suggestions were made.

Key Words: School administrators, stress, sources of stress.

Giriş

Okullar ve eğitim sistemleri de birer sosyal sistemdir. Böyle sistemlerin sosyo-psikolojik temelleri, üyelerin rol davranışları, bu davranışları tanımlayan ve yaptırın normları, bu normların dayalı olduğu değerleri vardır. Her örgüt gibi eğitim örgütü de bir roller sistemidir ve yine her örgütün olduğu gibi okulun da kendine ait bir yapısı ve yönetimi vardır (Demirbolat, 1997). Eğitim yönetimi alanında terimlerin Roma döneminden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Yönetimin eğitime uygulanmasından eğitim yönetimi, eğitim yönetiminin okula uygulanmasından da okul yönetimi meydana gelir (Bursalıoğlu, 2010). Okul yöneticisinin insan ve madde kaynaklarını verimli bir şekilde yönetebilmesi yani iyi bir yönetici olması okuldaki öğretmen ve diğer personelin rol ve beklentilerini göz önüne almasına ve davranışlarını buna göre ayarlamasına bağlıdır (Çalık ve Şehitoğlu, 2006). Günümüz yaşam koşulları içerisinde geniş bir yer kaplayan stres kavramı öfke, kaygı, huzursuzluk, gerilim ve çöküntü gibi acı duygu halleri ile insan hayatının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Tutar, 2009).

Eğitim kurumları da diğer sosyal kurumlar gibi toplumun ihtiyaçlarına cevap verdikleri sürece yaşamışlar, bu fonksiyonu yerine getiremedikleri zaman önemlerini yitirmişlerdir. Eğitim örgütleri belli toplumsal amaçları gerçekleştirmek için kurulmuşlardır. Bu amaçlara hizmet edebilmek için etkili ve verimli çalışmalar yapmak zorundadırlar. Eğitim hizmetlerinin amacına ulaşmasında en büyük sorumluluk ise bu hizmetlerin üretilmesi ile görevli olan okullara, bunların yöneticilerine ve öğretmenlere düşmektedir (Hatiboğlu, 2014). Geleceğin genç ve aydın nesillerini yetiştiren, toplumsal hizmetin en önemli oluşumlarından biri olan okullarının etkin ve verimlilik düzeyi yüksek kurumlar haline getirilmesi gerekmektedir.

Eğitimin temel amacı, insanların bilgi ve becerilerinin artırılması, onların topluma iyi bir vatandaş olarak kazandırılmasıdır. Her şey öğrenciler içindir. Okul ve büyük bir sistem olan eğitim, öğrencilere hizmet etmekte ve onları geleceğe hazırlamaktadır. Toplumları, insanlar oluşturur. Bu kişilerin nitelikleri toplumun niteliklerini yansıtır. İnsanların fikir, düşünce, tavır ve davranış biçimleri nasılsa, oluşturdukları toplumun karakteri de öyle olmaktadır. Bundan dolayıdır ki, dünyadaki toplumları karakteristik yapısı genel olarak o toplumun insanların karakteristik yapısıdır. Çocuklar eğitimin girdileri ve çıktılarıdır. Onların iyi ve istenilen nitelikte yetişmesi temel hedeflerdendir (Uğur, 2006). Stres, sonucu önem taşıyan ve baştan belli olmayan herhangi bir durum ya da olguyla ilişkili bir fırsat, zorlama veya bir istem karşısında bireyin yaşadığı bir durumdur. Stres, aşırı ve genellikle istenmeyen uyarılara ve çevredeki tehdit edici olaylara karşı bireyde gelişen fizyolojik ve psikolojik tepkileri ifade eder (Tınaz, 2005). Stres, çalışma ortamlarında etkililiği, verimliliği azaltmakta ve sonucunda kalitenin düşmesine neden olmakta, endişe, kaygı, gerilim durumu yaratmakta, insanların ciddi sağlık problemleri yaşamalarına neden olmaktadır.

Stres, organizmada genellikle olumsuz etkiler yaratan bir faktördür. Organizmanın yıpranmasına, kişinin çevresi ile iletişim problemleri yaşamasına, rahatsız edici ve sıkıntı verici fiziksel belirtilere, ruhsal bozukluklara neden olmaktadır. Stres, insanların aşırı baskıya, bireyi tehdit edici, çevresel ve içsel faktörlere karşı gösterdiği tepkidir. Stres, insanların kontrol dışında gelişen ve bu kontrolsüzlük nedeniyle bireyin zihinsel ve psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkileyen bir durumdur (Tutar, 2004). İnsanların çevre ile etkileşimi sonucu ortaya çıkar ve bireyde zihinsel, bedensel ve duygusal yorgunluğa neden olur. Ortaya çıkan stresin kişi tarafından nasıl algılandığı bu noktada çok önemlidir. Kişi yaşanan duruma olumsuz bir anlam yükleyip bu durumu tehdit olarak algılıyor ise,

stresin düzeyi kişi açısından daha yüksek düzeyde algılanır ve sonuçları da daha çok zarar verici olur. Kişi korku ve kaygı yaşar. Kısacası, birey tarafından yaşanan duruma yüklenen anlam kişinin stres düzeyinin niteliğini ve yoğunluğunu belirler (Hatiboğlu, 2014). İş veriminin düşüklüğü, sağlık problemleri, iletişim eksiklikleri gibi daha birçok sorun stres sonucu insan hayatının mevcut düzenini bozmaktadır. Yaşam kalitesini arttırmak, sağlıklı ve zinde olmak, hayatı anlamlı kılmak ve mutlu olmak için insanların içsel motivasyonlarını sağlamaları ve bireysel olarak çaba göstermeleri gerektiği yadsınamaz bir gerçektir. Ancak, iş hayatından yansıyan stresin çerçevesi çok geniştir ve insan sağlığını ciddi ölçüde tehdit etmektedir. İşte bu noktada stresle mücadele bireysel çabaları aşmaktadır (Hatiboğlu, 2014). Stres genellikle sıkıntı veren, olumsuzluk durumundaki tepkiler için kullanılmaktadır. Bireyin verdiği fiziksel ve duygusal tepkiler aynı zamanda onun verimliliğini ve yapılan işin kalitesini de etkileyen ruhsal, fiziksel ve davranışsal sonuçlar doğurmaktadır (Argon & Ateş, 2007).

Problem Durumu

İnsanlar yaşamların uzun ve önemli süreçlerden geçmektedirler. İnsanların gelecek yaşantıları ile ilgili uzun ve en önemli deneyimlerin kazanacağı süreç eğitim sürecidir. Eğitim insanlık tarihi ile yaşıt sosyal bir olgudur (Abay, 2004). Eğitim belirli yıllar-yaşlar arasında başlayıp sonuçlanan ya da sonuç odaklı bir olgu değil yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bu süreç okulda, evde, işyerinde, yolda, seyahatte, oyunda vb. yaşamın tüm alanlarında geçerlidir (Yeşilyurt, 2011). Eğitim kişi veya bireyin yaşadığı çevre ve sosyal ortamında gelişen ve oluşan bir süreç olmuştur. Birey, toplumun kendisinden istediği davranışı gerçekleştirme çabası içerisindedir. Toplum istediği davranışları kazandırmak için bireyi yönlendirir. Bunu yaparken de eğitimin niteliklerinden faydalanır (Boyras, 2008).

Eğitim yönetimi; yönetim biliminin alt alanlarından. Toplumun eğitimden beklentilerini karşılamak üzere kurulan eğitim kurumunu amaçlar doğrultusunda etkili işletme, geliştirme ve yenileştirme sürecidir. Bu süreçte en büyük sorumluluk eğitim yöneticilerine düşmektedir. Eğitim yöneticisi bir eğitim kurumunda eğitim liderliği, yöneticilik, mesleki rehberlik (danışmanlık), eğiticilik (iş başında yetiştirme), organizatörlük, güdüleyicilik (motive etme) ve değerlendiricilik (denetçilik) gibi pek çok görevi üstlenmektedir. Tüm bu sorumluluk ve beklentilerin fazlalığı okul yöneticilerinin, okul ikliminin de olumsuz yönden etkilenmesine neden olan yüksek düzeyde stres yaşamasına neden olmaktadır. Eğitim kurumlarının bugünü ve geleceği ile ilgili kritik kararlar veren okul müdürlerinin yönetsel stresin etkisi altında bulunmaktadır. Eğitim öğretim süreci içerisinde okullarımızın yönetim kademesinde yer alan okul yöneticilerinin görev yerlerinde öğretmen, öğrenci, veli, çevre ve Milli Eğitim Müdürlükleri ve Milli Eğitim Bakanlığı'na yönelik stres kaynaklarına ilişkin temel görüşlerini ortaya koymak bu araştırmanın problem durumunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, okul yöneticilerinin iş stres kaynaklarına yönelik görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmanın amacı kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Okul yöneticilerinin öğretmenlere yönelik stres kaynakları nelerdir?
2. Okul yöneticilerinin öğrencilere yönelik stres kaynakları nelerdir?
3. Okul yöneticilerinin velilere yönelik stres kaynakları nelerdir?
4. Okul yöneticilerinin çevreye yönelik stres kaynakları nelerdir?

5. Okul yöneticilerinin Milli Eğitim Müdürlüklerine ve Millî Eğitim Bakanlığı'na yönelik stres kaynakları nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Okulların etkili olarak çalışmasını engelleyen en önemli sorunların başında stres gelmektedir. Stres, bireyin verimini düşürmekte, insan sağlığını, üretkenliğini ve örgüt iklimini ciddi ölçüde olumsuz etkilemektedir. Okullarda yaşanan bu olumsuzlukları asgari düzeye indirmek için stres kaynaklarının ve belirtilerinin tespit edilmesi, stresin yöneticilerin iş performansına etkilerinin araştırılması, stres yönetimin bireysel ve örgütsel olarak uygulanması ile ilgili gerekli önlemlerin alınması ve yöneticilere bu konuda bilgi verilmesi gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında yapılacak olan araştırma eğitim kurumları için büyük öneme sahiptir. Türk Eğitim Sistemi içerisinde okul yöneticilerine önemli katkılar sağlayacağı üzerinden ilgili araştırmanın faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Okul yöneticilerinin stres kaynaklarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir süreç izlenir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırma, olguları ilgili bireylerin bakış açılarından görebilmeye ve bu bakış açılarını oluşturan sosyal yapıyı ve süreçleri ortaya koymaya olanak vermektedir. Araştırmanın nitel olarak tasarlanmasındaki amaç, üzerinde çalışılan konu hakkında daha geniş bir bakış açısı elde etmektir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Bu çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasına örnek olarak verilebilir. Büyüköztürk ve diğerlerine (2012) göre durum çalışmaları, bilimsel sorulara cevap aramada önemli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda bir ya da birden fazla olay, ortam ya da birbirine bağlı sistemler derinlemesine incelenir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini 2016-2017 öğretim yılında Ankara'da merkez ilçelerindeki okul yöneticileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme ve ölçüt örnekleme birlikte kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örneklemesinde problemten etkilenen tüm taraflar araştırma kapsamına alınır ve maksimum çeşitlilik örnekleme farklı değişkenlerin incelenmesini gerektirmektedir (Büyüköztürk vd., 2012). Maksimum çeşitlilik örneklemesindeki amaç, görece olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır. Ölçüt örnekleme yönteminde, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumlar çalışılmaktadır. Sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Amaçlı örneklemede kimlerin örneklem olarak seçileceği konusunda araştırmacı kendi yargısı kullanabilir ve araştırmanın amacına en uygun olanlar örnekleme alınabilir (Balci, 2009). Altındağ, Mamak ve Gölbaşı ilçelerinde görev yapan okul yöneticileri çalışmanın grubunu oluşturmuştur. Araştırmada 24 okul yöneticisi örneklem olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Okul Yöneticilerinin Demografik Özellikleri

Yönetici Kodu	Cinsiyet	Yaş	Kıdem	İlçe
Y ₁	E	21-30	1-10	Altındağ
Y ₂	E	31-40	1-10	Altındağ
Y ₃	E	51-60	21 yıl	Altındağ
Y ₄	E	31-40	11-20	Altındağ
Y ₅	K	31-40	11-20	Altındağ
Y ₆	E	31-40	11-20	Altındağ
Y ₇	E	31-40	1-10	Altındağ
Y ₈	E	41-50	11-20	Altındağ
Y ₉	E	31-40	11-20	Altındağ
Y ₁₀	K	31-40	11-20	Altındağ
Y ₁₁	E	41-50	11-20	Altındağ
Y ₁₂	E	31-40	11-20	Altındağ
Y ₁₃	E	31-40	1-10	Altındağ
Y ₁₄	K	21-30	1-10	Altındağ
Y ₁₅	E	31-40	11-20	Mamak
Y ₁₆	K	21-30	1-10	Mamak
Y ₁₇	E	31-40	11-20	Mamak
Y ₁₈	K	41-50	11-20	Mamak
Y ₁₉	E	31-40	11-20	Mamak
Y ₂₀	E	31-40	11-20	Gölbaşı
Y ₂₁	E	41-50	11-20	Gölbaşı
Y ₂₂	E	31-40	11-20	Gölbaşı
Y ₂₃	K	31-40	1-10	Gölbaşı
Y ₂₄	K	51-60	21 yıl	Gölbaşı

Araştırmaya katılan yöneticilerin 14 tanesi Altındağ'da, 5 tanesi Mamak'ta ve 5 tanesi de Gölbaşı'nda görev yapmaktadır. Katılımcıların 7 tanesi kadın, 17 tanesi erkektir. Katılımcıların 15 tanesinin kıdem yılı 11-20, 7 tanesinin 1-10 yıl ve 2 tanesinin 21 yıl ve üzeridir. Katılımcıların yaşlarının 15'i 31-40, 4'ü 41-50, 3'ü 21-30 ve 2'si 51-60 yaş aralığındadır.

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırma verileri, araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak okul yöneticileri ile yüz yüze görüşme yoluyla toplanmıştır. Nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama tekniği olarak görüşme yoluyla deneyimler, tutumlar, düşünceler, niyetler, yorumlar, zihinsel algılar ve tepkiler gibi gözlenemeyen unsurlar anlaşılmasına çalışılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Görüşme, nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracı olarak gösterilebilir (Karasar, 2006). Görüşme tekniği ile belirli bir araştırma konusu veya bir soru hakkında derinlemesine bilgi sağlanmaktadır (Büyüköztürk vd., 2012).

Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme formlarının her biri iki bölümden oluşmaktadır: (i) katılımcıların yaş, kıdem, cinsiyet ve görev yapılan ilçe gibi kişisel bilgilerinin yer aldığı birinci bölüm ve (ii) araştırma sorularının, bulunduğu ikinci bölüm. Formların hazırlanma sürecinde, (i) ilgili literatür taranmış, elde edilen bilgilere dayalı olarak araştırmacı

tarafından soru havuzu oluşturulmuş, (ii) 7 sorudan oluşan görüşme formları eğitim yönetimi ve denetimi alan uzmanları ve ölçme değerlendirme uzmanlarının görüşlerine sunulmuş, (iii) oluşturulan 7 soruluk görüşme formları eğitim bilimleri alan uzmanları ve ölçme değerlendirme uzmanlarının görüşleri doğrultusunda 5 soruya düşürülmüş, (iv) sorular anlam ve anlaşılabilirlik açılarından Türkçe dil uzmanları tarafından okunmuş ve gerekli düzeltmeler yapılarak görüşme formu geliştirilmiş, (v) yapılandırılmış görüşme formları hakkında çalışma grubuna dâhil olmayan öğrenci (iki kişi), öğretmen (iki kişi), veli (bir kişi), ve yöneticinin (bir kişi) görüşleri alınarak kapsam ve biçim açısından yeterli olup olmadığının kontrol edilmesi sağlanmış ve (vi) bu kontrollerden sonra görüşme formlarına son hali verilmiştir.

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla yapılan görüşmeler 2017 yılı Mart ve Nisan aylarını kapsayacak şekilde 20 günde tamamlanmıştır. Görüşmeler yöneticilerle odalarında, yüz yüze yapılmıştır. Görüşmeler öncesinde katılımcılara araştırmanın konusu hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmeler katılımcıların istekleri doğrultusunda ses kaydı yapılması ya da araştırmacının cevapları not etmesi şeklinde olmuştur.

Araştırmacı görüşmeler esnasında katılımcıları etkilememeye çalışmış, sorduğu sorulara yanıt gelmediğinde ya da istenilen cevaba ulaşılmadığında aynı soruyu farklı şekillerde sorarak ya da örnek durumlar sunarak katılımcılardan bilgi almaya çalışmıştır. Yapılan görüşmeler veri kaybını engellemek amacıyla ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Ses kayıt cihazının kullanılması için katılımcılara bu kaydın sadece araştırmacı tarafından kullanılacağı taahhüdünde bulunulmuş, katılımcıların onayı alınmıştır. Görüşme süresince ses kayıt cihazı onay alınan katılımcının görebileceği bir yere konulmuş ve kayıt başlatılmış, kaydın başarılı bir şekilde gerçekleşmesi sağlanmış ve görüşme sonunda yine katılımcıların görebilecekleri bir şekilde ses kayıt cihazı kapatılmıştır. Katılımcılardan ses kayıt cihazının kullanılmasını kabul etmeyenler ile yapılan görüşmelerde, soruların cevapları araştırmacı tarafından not alınarak veri toplama yoluna gidilmiştir (Kapucu ve Sezgin, 2016).

Ses kayıt cihazı tarafından kaydedilen görüşmeler ses dosyası olarak bilgisayara aktarılmış ve daha sonra araştırmacı tarafından deşifreleri yapılmıştır. Ses dosyası olarak bilgisayara aktarılan görüşme süreci araştırmacı tarafından dinlenerek ve not tutularak gerçekleştirilen görüşme süreci olduğu şekliyle yazıya dönüştürülerek elektronik ortamda (word belgesi) metin dosyası elde edilmiştir. Görüşme sürecinde elde edilen yazılı dokümanın çözümlenmesinde ilgili literatür dikkate alınarak okunmuştur. Gizliliği sağlamak açısından katılımcı okul yöneticileri (Y) kısaltması yapılarak belirtilmiş ve her bir katılımcıya bir sıra numarası verilmiştir.

Verilerin Analizi

Görüşme yapılarak kaydedilen ya da not tutulan sözlü ifadelerin analizinde, nitel analiz yöntemlerinden betimsel analiz kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Araştırmada yapılan yüz yüze görüşmelerden elde edilen veriler önce tümüyle bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiş, daha sonra sorular sorulara göre düzenlenmiş ve özetlenmiş; veriler temalara göre gruplandırılmış ve içerik analizi yapılmıştır. Temalar ilgili literatüre dayalı olarak belirlenmiş, kodlar çıkartılmış ve nitel araştırmaya uygun bir içerik çözümlemesi yapmaya çalışılmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, önceden belirlenen temalar ile birlikte görüşme yapılan okul yöneticilerinden elde edilen bilgiler ışığında araştırmaya ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Okul Yöneticilerinin Öğretmenlere Yönelik Stres Kaynaklarına İlişkin Görüşleri

Çalışma grubunda yer alan okul yöneticilerine "Öğretmenlere yönelik stres kaynaklarınız nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda okul yöneticilerinin öğretmen kaynaklı stresleri; Kişisel özellikler kaynaklı, nitelik kaynaklı ve MEB kaynaklı olmak üzere üç temada incelenmiştir. Okul yöneticilerinin öğretmenlere yönelik stres kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Okul Yöneticilerinin Öğretmenlere Yönelik Stres Kaynakları

Temalar	Alt Temalar	f
Kişisel Özellikler Kaynaklı	Öğretmenlerin psikolojik sorunları	8
	Yetersiz sorumluluk duygusu	16
	Siyasetten kazanım sağlama eğilimi	4
	Devamsızlık	8
Nitelik Kaynaklı	Yetersiz sınıf yönetimi beceri ve bilgisi	9
	Sınıfta ayrımcılık	2
	Öğretmen ihtiyacı	3
MEB Kaynaklı	Ücretli öğretmen uygulaması	3
	Öğretmen tayinleri	4

Katılımcı okul yöneticilerinin öğretmenlere yönelik stres kaynakları, kişisel özellikler, nitelik ve MEB kaynaklı olarak üç temada belirlenmiştir. Kişisel özellikler temasında öğretmenin psikolojik sorunları, yetersiz sorumluluk duygusu, siyasetten kazanım sağlama eğilimi ve devamsızlık olmak üzere üç alt temada incelenmiştir. Nitelik temasında öğretmenlere yönelik stres kaynakları, yetersiz sınıf yönetimi beceri ve bilgisi ve sınıfta ayrımcılık olmak üzere iki alt temada incelenmiştir. MEB kaynaklı temasında öğretmen ihtiyacı, ücretli öğretmen uygulaması ve öğretmen tayinleri olmak üzere üç alt temada incelenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre okul yöneticilerinin öğretmen kaynaklı stres kaynakları kişisel özellikler kaynaklı olarak otuz altı kez ve nitelik kaynaklı on dört kez ve MEB kaynaklı olarak on kez dile getirilmiştir. Katılımcıların en fazla dile getirdikleri stres kaynakları, öğretmenlerin yetersiz sorumluluk duygusu; yetersiz sınıf yönetimi beceri ve bilgisi ve öğretmenlerin devamsızlığı ve öğretmenlerin psikolojik sorunlarıdır. Katılımcıların en çok dile getirdikleri stres kaynakları özellikle "kişisel özellikler" temasında görülmektedir. Bazı katılımcıların öğretmenlere yönelik stres kaynaklarına ilişkin düşünceleri aşağıda verilmiştir.

"Öğretmenlerin velilerle olan ilişkilerinde yapıcı ve çözüm odaklı olmaması problemleri sürekli idareye yansıtmaları stresimi artırır. Görev ve sorumluluklarını sürekli ihmal etmeleri, derslere zamanında girmemeleri, sınıflarına olan ilgilerinin, öğrencileri ile ilgili bilgilerinin zayıf olması beni strese sokar." (Y₂)

"...Kadrolu öğretmen yeterli olmaması ile ücretli öğretmenlerin çalışması. Eğitim sürekliliği açısından ücretli öğretmenlik uygulamasına son verilmeli, ücretli öğretmenler

sınıfı kadrolu öğretmenlere sahiplenmiyor. En ufak sıkıntıda istifa ediyorlar. Öğretmenlerin arasına siyaset girmesi. Gereksiz iş gücü kayıpları...” (Y₁₁)

“...Öğretmenlerin devam sorunu. Öğretmenin mesaisine riayet etmemesi. Ücretli öğretmenleri mesleki yeterliliği. Öğretmen sirkülasyonu. Sürekli kadronun değişmesi. Bayan öğretmenlerin doğum izinleri idarecilerin öğretmenlere yönelik stres kaynaklarıdır. Öğretmenler arasında yaşanan sorunlar. Öğretmenler ve diğer idareciler arasında yaşanan sorunlar. Öğretmenlerin görev sorumluluklarını zamanında yapmaması stres kaynaklarıdır...” (Y₁₄)

“...Olumlu yada olumsuz her fikre itiraz eden öğretmenler, aşırı derecede rahat, boş vermiş öğretmenler, sürekli rapor alınıp devamsızlık yapılması., siyasi kaygı vb. nedenlerle üst makamlara yakın durmayan çalışmaları ve aşırı politize olmuş bir ortam benim öğretmenlere yönelik stres kaynaklarımdır. (Y₁₆)

“...Okulumuzda kadrolu öğretmen eksiği bulunmaktadır. Dolayısı ile derslere ücretli öğretmenler girmekte, bu da öğretmen devamlılığını olumsuz yönde etkilemekte okul başarısına olumsuz etki yapmaktadır. Aynı şekilde bulunduğumuz bölge itibarı ile öğretmenler gelir gelmez, daha nezih semtlere gitme, olanakları iyi okullara gitme gayretine girmekte, sürekli bir öğretmen sirkülasyonu olmakta bu da eğitimi olumsuz yönde etkilemektedir. Kaldırılan rehberlik dersinin tekrar konularak uygulanması uygun olacaktır...” (Y₂₄)

Okul Yöneticilerinin Öğrencilere Yönelik Stres Kaynaklarına İlişkin Görüşleri

Çalışma grubunda yer alan okul yöneticilerine "Öğrencilere yönelik stres kaynaklarınız nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda okul yöneticilerinin öğrenci kaynaklı stresleri; sosyo-ekonomik farklılıklar, başarısızlık ve davranış olmak üzere üç temada incelenmiştir. Okul yöneticilerinin öğrencilere yönelik stres kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 3' de sunulmuştur.

Tablo 3. Okul Yöneticilerinin Öğrencilere Yönelik Stres Kaynakları

Temalar	Alt Temalar	f
Sosyo ekonomik farklılıklar	Geçim sıkıntısı	5
	Göç	1
	Tembellik	13
Başarısızlık	Aile yapısı	4
	Medya	2
	Sosyal çevre	2
	Otoriteye uymama	9
Davranış	Psikoloji	6
	Düzen	3
	Temizlik	2

Katılımcıların öğrencilere yönelik stres kaynakları; sosyo-ekonomik farklılıklar, başarısızlık ve davranış olarak üç temada toplanmıştır. Sosyo-ekonomik farklılıklar teması; geçim sıkıntısı ve göç olmak üzere iki alt temada incelenmiştir. Başarısızlık temasında; tembellik, aile yapısı, medya ve sosyal çevre olmak üzere dört alt temada incelenmiştir. Davranış

temasında; otoriteye uymama, psikoloji, düzen ve temizlik olmak üzere dört alt temada incelenmiştir

Elde edilen bulgulara göre okul yöneticilerinin öğrencilere yönelik stres kaynaklarından sosyo-ekonomik farklılıklar altı kez, başarısızlık yirmi bir kez ve davranış yirmi kez dile getirilmiştir. Katılımcıların en fazla dile getirdikleri stres kaynakları; tembellik, otoriteye uymama, psikoloji ve geçim sıkıntısıdır. Katılımcıların en çok dile getirdikleri stres kaynakları özellikle “başarısızlık” temasında görülmektedir. Bazı katılımcıların öğrenciler yönelik stres kaynaklarına ilişkin düşünceleri aşağıda verilmiştir.

“... Bence iyi bir yönetici mesul olduğu kurumda sadece başarıyı kendisine ölçüt almamalıdır. Bu özellikle eğitim yöneticisi olursa çok daha vazih bir şekilde ortaya çıkar. Öğrencilerin iyi insanlar olarak yetişmemesi okul araç ve gereçlerine zarar vermeleri, kurumun kurallarına uymamaları başlıca stres kaynağı olur...” (Y₂)

“... Derse ve okula yönelik olumsuz tutum içerisinde olmaları, gelecekteki hayatlarında okulun ve eğitimin farkında olmamaları...” (Y₄)

“... Öğrencilerin okul dışı zamanlarda edinilen kazanımları koruma ve geliştirme noktasındaki yetersiz gayretleri. Öğrenci – öğretmen ilişkilerinin niteliğinin olumsuz yönde değişmesi. Öğrenmeye karşı eksik güdülenme...” (Y₆)

“... Öğrencilerin hazır bulunmuşluk seviyelerinin az olması, okul kültürüne önem vermemeleri ve disiplinsiz davranışları. Okulun kendisi için var olduğunu ve okuldan kimsenin bir yaptırım yapamayacağı düşüncesi...” (Y₈)

“... Sınıfların kalabalık oluşundan kaynaklı öğrenci problemleri. Problemliler olarak görülen öğrenci / davranışın çözümünde yetersiz kalmak yaptırım gücünün olmayışı...” (Y₁₇)

“... Okuldan ve evden kaçma eğiliminde olan öğrenciler. Kendine ve başkasına zarar verme eğiliminde olan öğrenciler (öldürme eğilimi vb.) Zarar verici alet, silah taşıma eğiliminde olan öğrenciler. Madde bağımlılığı olan öğrenciler. Suç örgütlerine, suça eğilimi olan ya da örgüt ve çetelerce kullanılan öğrenciler. Şiddet eğiliminde olan, izledikleri dizi ya da filmlerin etkisinde kalan bunları gerçekleştirmeye çalışan öğrenciler. İftira boyutunda yalan söyleme eğiliminde olan öğrenciler...” (Y₁₉)

“... Öğrencilere yönelik stres kaynaklarına gelince öğrencilerin özgüvenlerini geliştireceğiz diye ukala saygısız çocuklar oluşuyor ve beni strese sokuyor. Öğrencilerin farklı bölgelerden gelmiş olmaları aralarında sorun yaşanmasına neden oluyor, bu da bana şikayet olarak geri dönüyor. Öğrencilerin şiddet içeren dizi ve sinemaları izlemeleri kavgacı, vuran, kıran bir profil oluşturuyor bu da sürekli şikayetlerin gelmesine neden oluyor...” (Y₂₀)

Okul Yöneticilerinin Velilere Yönelik Stres Kaynaklarına İlişkin Görüşler

Çalışma grubunda yer alan okul yöneticilerine "Velilere yönelik stres kaynaklarınız nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda okul yöneticilerinin veli kaynaklı stresleri; psikoloji, eğitim ve düzen olmak üzere üç temada incelenmiştir.

Okul yöneticilerinin velilere yönelik stres kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4. Okul Yöneticilerinin Velilere Yönelik Stres Kaynakları

Temalar	Alt Temalar	f
Psikoloji	Davranış Tarzı	24
	Mükemmeliyet	7
Eğitim	Göç	1
	Devamsızlık	2
	Önem vermeme	4
Düzen	Kargaşa	7
	Hiyerarşi tanımama	9
	Tartışma	6

Katılımcıların öğrencilere yönelik stres kaynakları; psikoloji, eğitim ve düzen olarak üç temada toplanmıştır. Psikoloji teması; davranış tarzı alt temasında incelenmiştir. Eğitim teması; mükemmeliyet, göç, devamsızlık ve önem vermeme olmak üzere dört alt temada incelenmiştir. Düzen teması; kargaşa, hiyerarşi tanımama ve tartışma olmak üzere üç alt temada incelenmiştir.

Elde edilen bulgulara göre okul yöneticilerinin velilere yönelik stres kaynaklarından psikoloji yirmi dört kez, eğitim on dört kez ve düzen yirmi iki dile getirilmiştir. Katılımcıların en fazla dile getirdikleri stres kaynakları; davranış, hiyerarşi tanımama, mükemmeliyet ve kargaşadır. Katılımcıların en çok dile getirdikleri stres kaynakları özellikle “psikoloji” temasında görülmektedir. Bazı katılımcıların velilere yönelik stres kaynaklarına ilişkin düşünceleri aşağıda verilmiştir.

“... Okul veli-öğrenci-idareci-okul çalışanları-öğretmeni ile bir bütündür. Özellikle günümüz eğitim anlayışında velilerin eğitim sürecine katılması gerektiği şüphe götürmez bir şekilde ortadadır. Velilerin aile sorunlarının öğrencilere fazlasıyla yansması, öğretmen ve idarecilere yönelik tavrın sürekli hesap sorucu olması, okul idaresine destek olmak yerine köstek olmaları, okula çağrıldığında görüşmeye isteksiz olmaları beni strese sokar...” (Y2)

“... Öğretmen algısındaki değişikliğe paralel olarak velilerin olumsuz yaklaşımları. Veli profilinin ekonomik, sosyo – kültürel yönden düşük(yetersiz) olması. Öğrencilerle her yönden ilgileri gelişmesine katkı sağlayacak veli (ebeveyn) anlayışından yoksun olmaları...” (Y5)

“... Velilerin çocuklara aşırı korumacı yaklaşımları. Hak ve sorumluluklarını yeterince bilmemeleri. Çocuklarına düzgün örnek olmamaları. Çocuklarına planlı çalışma ve yardım yapamamaları...” (Y12)

“... Velilerin mükemmel çocuklara sahip oldukları inancı onlarla yaşadığımız en büyük stres kaynağı. Asla yanlış yapmayan çocuklara sahip hatasız veliler kendilerini tek otorite olarak kabul ediyor. Her düzenlemenin kendilerine uygun şekilde olmasını istiyor. Aksi takdirde okulu savaş alanına çevirmeye niyetleniyor. Çözüm odaklı olmayan veliler, öğretmenlerimle ilişkiye zarar veriyor. Her zaman öğretmenimi suçlayan veliler, sorumluluk almıyor ve problemlerin büyümesine sebep oluyor. Ayrıca okul ziyaretlerinin velilerce zamansız ve inatla çocuğunu sınıfa kadar götürmek isteyen veliler bizi zorluyor...” (Y18)

“... Çocukların ihtiyaçlarıyla ve okul hayatıyla ilgilenmeyen veliler stres kaynağı oluştururken; bunun yanı sıra mükemmel çocuklara sahip olduklarını düşünen ve asla çözüm

odaklı olmayan veliler de olabilmektedir. Okulla ilgili bir sorun yaşandığında okul idaresi ile görüşmek yerine ALO 147 ihbar hattına yapılan şikayetler sebebi ile öğretmen ve okul idaresi karşı karşıya gelmektedir. Okul kurallarına uymayan veliler, alınan güvenlik önlemlerine uymayan veliler nedeni ile okul giriş çıkış saatlerinde kargaşa yaşanmaktadır. Sosyo-ekonomik ve kültürel yönden düşük seviyedeki bölgelerde çocuklar arasında yaşanan tartışmaların ailelere yansması sonucu, yetişkin kavgalarına dönüşmesi başlıca stres kaynaklarımızdır...” (Y₂₁)

“... Veliler genellikle taşradan göç edip gelen aileler. Eğitim düzeyleri düşük ve büyük kente sırf iş bulmak, geçimini sağlamak, günü kurtarmak için gelen veliler. Çocukların eğitimine maddi, manevi desteği vermiyorlar. Onlar için önemli olan, çalışıp hayatlarını idame ettirmek. Dolayısıyla eğitim öğretimle çok alakaları yok. İlgisizler...” (Y₂₄)

Okul Yöneticilerinin Okul Çevresine Yönelik Stres Kaynaklarına İlişkin Görüşleri

Çalışma grubunda yer alan okul yöneticilerine "Okul çevresine yönelik stres kaynaklarınız nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda okul yöneticilerinin okul çevresi kaynaklı stresleri fiziksel ortam temasında incelenmiştir. Okul yöneticilerinin okul çevresine yönelik stres kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 5'de sunulmuştur.

Tablo 5. Okul Yöneticilerinin Okul Çevresine Yönelik Stres Kaynakları

Temalar	Alt Temalar	f
Fiziksel ortam	Sınıf Ortamı	8
	Okul Etrafı	29

Katılımcıların çevreye yönelik stres kaynakları; fiziksel ortam temasında toplanmıştır. Fiziksel ortam teması; sınıf ortamı ve okul etrafı olmak üzere iki alt temada incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre okul yöneticilerinin çevreye yönelik stres kaynaklarından fiziksel ortam katılımcılar tarafından otuz yedi kez dile getirilmiştir. Katılımcıların en fazla dile getirdikleri stres kaynağı okul etrafıdır. Bazı katılımcıların öğrenciler yönelik stres kaynaklarına ilişkin düşünceleri aşağıda verilmiştir.

“...Okul dışından gelen insanlar tarafından okul çevresinde meydana getirdiği olumsuz davranışlar ve bu konudaki güvenlik...” (Y₇)

“...Okul çevresinin olumsuzlukları, madde bağımlılarının fazla olması, fiziki ortamın uygun olmaması...” (Y₉)

“... Okul çevresinde öğrencilere sigara satan bakkalların olması... Boşta gezen öğrencilerin okulda bulunan öğrencilere sataşmaları...” (Y₁₂)

“... Farklı bölgelerden gelen kültürlerin aynı bölgede karışarak kültür erozyonu yaratması, Sınırlı ulaşım imkanları, Sınırlı sosyal tesisler, Güvensiz çevre ortamı...” (Y₁₆)

“...Okul önünde tezgah açan satıcılar okul giriş – çıkışlarını olumsuz etkileyecek problemlere sebep olabiliyor. Uyuşturucu vb. maddelerin ilkokullara kadar indiği günümüzde bu tarz satışların bu ortamlarda daha kolay olacağına inanıyor ve sürekli önlem almak zorunda kalıyoruz...” (Y₁₈)

“...Okul çevresinde trafiğin çok yoğun olması güvenlik açısından sıkıntı oluşturmakta ayrıca giriş çıkışlarda çok büyük kargaşalar oluşmaktadır. Okul Çevresindeki seyyar satıcıların olması güvenlik açısından sıkıntı oluşturmaktadır...” (Y₂₀)

“...Sınıflarımız çok kalabalık. Göç alan bir bölge olmamızdan sürekli bir kısım öğrenci geliyor bir kısım öğrenci gidiyor. Öğrenci sirkülasyonu çok fazla. Bu da sınıf kültürü oluşmasında bir engel teşkil ediyor. Binalarımız çok eski sürekli tadilat, tamirat gerekiyor...” (Y₂₄)

Okul Yöneticilerinin Milli Eğitim Müdürlüklerine ve Millî Eğitim Bakanlığı’na Yönelik Stres Kaynaklarına İlişkin Görüşleri

Çalışma grubunda yer alan okul yöneticilerine "MEB’e yönelik stres kaynaklarınız nelerdir?" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda okul yöneticilerinin Milli Eğitim Müdürlüklerine ve Millî Eğitim Bakanlığı kaynaklı stresleri; sistem ve ekonomik olmak üzere iki temada incelenmiştir. Okul yöneticilerinin Milli Eğitim Müdürlüklerine ve Millî Eğitim Bakanlığı’na yönelik stres kaynaklarına ilişkin bulgular Tablo 6’de sunulmuştur.

Tablo 6. Okul Yöneticilerinin Milli Eğitim Müdürlüklerine ve Millî Eğitim Bakanlığı’na Yönelik Stres Kaynakları

Temalar	Alt Temalar	f
Sistem	Müfredat değişikliği	9
	Yönetim	11
	Önemsiz görme	5
	Hedefe uygunluk	3
	Siyaset	6
Ekonomik	Evrak	6
	Fiziki yapı	5
	Eğitim	2
	Bütçe	6

Katılımcıların MEB’e yönelik stres kaynakları; sistem ve ekonomik olarak iki temada toplanmıştır. Sistem teması; müfredat değişikliği, yönetim, önemsiz görme, hedefe uygunluk, siyaset, evrak, fiziki yapı ve eğitim olmak üzere sekiz alt temada incelenmiştir. Ekonomik temasında; bütçe tek alt temadır.

Elde edilen bulgulara göre okul yöneticilerinin MEB’e yönelik stres kaynaklarından sistem kırk yedi kez, ekonomik altı kez dile getirilmiştir. Katılımcıların en fazla dile getirdikleri stres kaynakları; tembellik, otoriteye uymama, psikoloji ve geçim sıkıntısıdır. Katılımcıların en çok dile getirdikleri stres kaynakları özellikle “sistem” temasında görülmektedir. Katılımcıların en fazla dile getirdikleri stres kaynakları; yönetim, müfredat değişikliği, evrak, siyaset ve bütçedir. Bazı katılımcıların öğrenciler yönelik stres kaynaklarına ilişkin düşünceleri aşağıda verilmiştir.

“... Yapılan değişikliklerde (müfredat değişikliği) sonuç beklenmeden sürekli yenilenme sürecine girilmesi. Değerlendirme sürecinin kısa olması, uzun soluklu gözlemleri boşa çıkarmakta ve değerlendirmeyi olumsuz etkilemektedir. Müdürlüğün ve Bakanlığın ödenek noktasında okulu çaresiz bırakması, idareyi velilerle yüz – göz olmaya iten politikalar,

okulun çevresine ve sosyo – kültürel konumunu göz önüne almadan beklentinin yüksek olması beni strese sokar...” (Y₃)

“... Bakanlık politikalarının siyasete endeksli olması. Değişim – gelişim adı altında eğitime – müfredata sürekli müdahale edilmesi. Lakin bu müdahalelerin yarardan çok zarar vermesi. Okulun ihtiyaçlarına göre tespit yapmadan sorunlara müdahale etmeye çalışmaları. Bakanlığın işin mutfağına inmeden politikalar geliştirilmesi...” (Y₅)

“... Maddi imkanlarla çözülebilecek durumlarda yardımcı olmamaları. Okulları ve öğretmenleri yalnız bırakmaları. Yukardan dayatmacı bir anlayışın olması. Yönetici ve öğretmenleri evrak işlerine boğmaları...” (Y₁₃)

“... Baskıcı tutum. Öğretmenlerin fikirlerine değer verilmemesi. “Yaptım oldu” mantığı. Eğitim kökenli yöneticilerin olmaması. Aşırı fazla ve gereksiz iş yükü. Gereksiz yazışma – işgücü. Okul bütçesini oluşturamama. Okul yönetiminde aşırı merkeziyetçilikten kaynaklanan karar alamama, sorumluluk üstlenememe. Hizmetiçi eğitimlerin eksik, ihtiyaca yönelik olması...” (Y₁₆)

“... Nezaket ve görgü kurallarına uydun davranmama, saygısızlık. Yanlışlıklara, aksaklıklara yönelik istek ve talepleri duymak istememe. Sorunu çözmek yerine sorunu örtme eğilimi. Eleştiriye kapalı olma, sonsuz itaat eğilimi. Siyasi baskı oluşturma. Adil olmama, siyasi ve dini eğilimlere göre adam kayırma. Eğitimin gereklerine göre değil, siyasi isteklere göre davranma ve karar alma. Liderlik vasıflarını taşıyama. Vasıflara göre değil eğilimlere göre göreve atanmış olma. Uygulanması mümkün olmayan ya da uygulanması durumunda sorunlar oluşturacak yöntem ve uygulamalar çıkartma. Uzman adı altında sahadan habersiz kişilerin yönlendirmesiyle iş yapma. Kişisel çıkarlarını eğitim- öğretim gereklerinin ve ülke menfaatlerinin üzerinde tutma...” (Y₁₈)

“... MEM ve MEB’a yönelik stres kaynakları; MEM ve MEB tarafından alınan kararların ve çıkartılan yönetmeliklerin çok sık değişiklik göstermesi takibini zorlaştırmaktadır. Ayrıca yapılan bu değişikliklerde sahada çalışan öğretmenlerin görüşlerinin alınmaması uygulanabilirliğini azaltmaktadır. ...” (Y₂₁)

“... Okulumuzda ikili eğitim verilmekte sabah 7:20 ders başlayıp, akşam 18:10 da bitmekte özellikle kış aylarında öğrenciler karanlıkta gelip gitmekte, karanlıkta ders işlemektedir. Okul güvenliği (eleman) yoktur. Bağış toplanmaması durumunda okullarda temizlik problemleri çıkmaktadır. MEB yeterli malzeme ve eleman desteği vermemektedir. Aynı şekilde kırtasiye giderleri de okulların imkanlarıncaya karşılanmaktadır. Sınıf defterlerinden, kâğıdına kadar. Bu durum okul müdürleri, öğretmen, veli arasında bağış toplama konusunda sıkıntılar çıkarmaktadır. Okul müdürleri bağış toplanmaya mecbur bırakılmaktadır...” (Y₂₄)

Sonuçlar ve Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda, elde edilen bulgulardan; okul yöneticilerinin öğretmenlere yönelik stres kaynaklarının en çok öğretmenlerin kişisel özelliklerinden kaynaklı olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğuna göre öğretmenlerin sorumluluk duygularının yetersizliği okul yöneticileri üzerinde stres oluşturmaktadır. Öğretmenlerin derse geç girme davranışları ve devamsızlık yapmaları okul yöneticilerinde strese neden olmaktadır. Öğretmenlerin sınıf içi olumsuzlukları sınıf yönetimi kapsamındaki eksiklikleri sebebiyle

idari sistemlere taşınmaları, katılımcı okul yöneticilerinin önemli bir kısmı tarafından stres kaynağı olarak görülmektedir. Ayrıca bakanlığın öğretmen istihdamı politikası da bir kısım okul yöneticisi tarafından strese oluşturan faktör olarak değerlendirilmektedir.

Katılımcı okul yöneticilerin çoğu, öğrencilerin başarısızlığının kendilerini strese yönlendirdiğini düşünmektedir. Öğrencilerin eğitimin önemini kavrayamama, tembellik ve devamsızlık davranışı göstermeleri okul yöneticileri tarafından stres kaynağı olarak belirtilmiştir. Öğrenci davranışlarının otoriteye baş kaldırma şeklinde olması, okul yöneticilerini strese sokan bir başka etkidir.

Araştırmanın sonuçları, velilerin davranış stillerinin okul yöneticilerini strese soktuğunu göstermektedir. Velilerin hiyerarşik yapıyı tanımayarak düzen bozma davranışları okul yöneticilerinin önemli bir kısmı tarafından stres kaynağı olarak nitelendirilmiştir. Okul yöneticilerinin önemli bir kısmının görüşüne göre velilerin çocuklarını mükemmel olarak görmeleri, öğrencilerden kapasitelerinin üzerinde başarı beklentileri ve hata kabul etmemeleri kendileri üzerinde stres oluşturmaktadır.

Katılımcı okul yöneticilerinin tamamı, okul etrafını stres kaynağı olarak değerlendirmektedir. Okul etrafındaki seyyar satıcıların ürün denetimlerinin olmaması, trafik sorunlarının yaşanması, etraftaki önlenemeyen bir gürültünün olması gibi faktörler okul yöneticilerince stres kaynağı olarak gösterilmektedir. Kalabalık sınıf ortamı ve göç faktörü de az sayıda okul yöneticisi tarafından stres kaynağı olarak görülmektedir.

Okul yöneticilerin çoğu, MEB yönetim yapısının eğitim kökenli yöneticilerin olmaması, liyakat sisteminin esas alınması, hiyerarşik yapı ve mobbing faktörlerinin varlığı strese kaynaklarıdır. Sistemdeki değişikliklerin sürekli olması okul yöneticilerinde stres oluşturan önemli etkenlerden bir tanesidir. Siyaset kaynaklı taraf tutma, adam kayırma ve baskı oluşturma katılımcı okul yöneticilerinin önemli bir kısmı tarafından stres kaynağı olarak belirtilmektedir. Gereksiz yazışmalardan kaynaklı evrak işleri okul yöneticilerini strese sokan faktör olarak nitelendirilmektedir.

Okul yöneticilerine stresi kontrol altına alma hizmetleri sunulabilir. MEB politikalarının daha sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesine yönelik çalışmalar yürütülebilir. Okul çevrelerinin güvenlik politikaları geliştirilebilir.

Eğitim yöneticilerinin iş streslerinin verimlilik ile ilişkisi araştırılabilir. Eğitim yöneticilerinin iş doyumlarını etkileyen kaynakların eğitim kurumlarının her kademesinde çok faktörlü olarak geniş örneklemelerde araştırılabilir. Özel ve devlet okullarında görev yapan yöneticilerin stres kaynakları arasındaki ilişki karşılaştırılmalı olarak araştırılabilir.

Bu araştırmanın Türkiye'ye genellenebilmesi için daha büyük örneklemelere uygulanabilir. Türkiye ölçekli olarak eğitim yöneticilerinde stres belirtileri ve iş stresinin kişiye ve örgüte maliyetleri araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2004). Eğitim toplum ilişkisi ve Türkiye uygulamaları. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (149), 129-146.
- Argon, T. & Ateş, H. (2007). İlköğretim okulu birinci kademe öğretmenlerini etkileyen stres faktörleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 51-60.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Boyras, Z. (2008). *Türk eğitim sisteminde eğitim teknolojisinin eğitim- öğretim kalitesine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bursalıoğlu, Z. (2010). Okul yönetiminde yeni yapı ve davranışlar. 15.Baskı. Ankara: Pegem A.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çalık, C. ve Şehitoğlu, E.T. (2006). Okul müdürlerinin insan kaynakları yönetim işlevlerini yerine getirebilme yeterlikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 170, (94-109).
- Demirbolat, A. (1997), *İlköğretim okullarında çatışmaya neden olabilecek durumların çatışma yaratma dereceleri hakkında yönetici ve öğretmen görüşleri*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Hatiboğlu, E. (2014). *İlk ve ortaokul yöneticilerinin stres kaynaklarının ve stres yönetimi stillerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kapucu, S. ve Sezgin, F. (2016). Liselerde serbest kıyafet uygulamasının çok perspektifli analizi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 5(5), 681-704.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Tınaz, P. (2005). *Çalışma Yaşamından Örnek Olaylar*. İstanbul: Beta.
- Tutar, H. (2004). *Kriz ve Stres Yönetimi*. Ankara: Seçkin.
- Uğur, A. (2006). *Beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf yönetimi yaklaşımları ve karşılaştıkları sorunlar üzerine bir araştırma (Ankara ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yeşilyurt, Z.C. (2011). *Çocukları anaokuluna devam eden ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumlarından beklentileri ve kurumların bu beklentileri karşılama durumları*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.